

ХЕЛЕН ПЕРЛМАН (HELEN HARRIS PERLMAN)

1906 – 2004

Х. Перлман (Helen Harris Perlman, 1906 - 2004) – одна із засновниць професійної соціальної роботи в США, автор моделі «метод вирішення проблеми», засновник «Чиказької школи» соціальної роботи, синтезувала діагностичний і функціональний підходи соціальної допомоги, бакалавр англійської літератури, магістр і професор соціальної роботи, заслужений професор Чиказького університету.

Хелен Перлман (у дівочтві - Харріс) народилася 20 грудня 1905 року в Сент-Пол, штат Міннесота; вона була найстаршою з семи дітей, лише четверо з яких дожили до повноліття. Її батьки – переселенці зі Східної Європи, батько працював директором фабрики, завжди намагався підтримати рядового працівника, був активним захисником прав та інтересів підлеглих осіб, тим самим закладаючи у виховання доньки та інших своїх дітей повагу до особистості, необхідність захисту прав та інтересів тих, хто потребує підтримки.

Хелен здобула ступінь бакалавра англійської літератури та освіти в університеті Міннесоти в 1926 р., отримала атестат з психіатричної соціальної

роботи у Нью-йоркській школі соціальної роботи в 1934 р. та диплом магістра Школи соціальної роботи Колумбійського університету в 1943 р.

Свою трудову діяльність Хелен розпочала в якості літнього працівника єврейського бюро соціальних служб в Чикаго. Саме практична робота соціальним працівником посприяла усвідомленню різноманітності людських проблем та негараздів, формуванню впевненості Хелен щодо необхідності і пошуку дієвих методів допомоги людям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Професійна кар'єра Хелен почалася в сприятливий для соціальної роботи період.

Х. Перлман працювала в установах з питань сім'ї та догляду за дітьми в Чикаго та в Нью-Йорку (з 1927 по 1940 рр.). Також викладала у Школі соціальної роботи Колумбійського університету з 1938 по 1945 рік, а з 1945 року розпочала роботу на посаді доцента в Чиказькому університеті, де викладала до виходу на пенсію. У цей період вона часто читала лекції про вирішення соціальних та емоційних проблем у повсякденному житті людей, виступаючи в Нью-Йоркській школі соціальної роботи та інших школах, на конференціях у різних установах та навчальних закладах США. Хелен також на запрошення читала лекції в Канаді, Англії, Гаваях, Гонконгу, Шотландії, Індії та Пуерто-Рико.

Хелен одружилася з Максом Перлманом у 1935 р. Чоловік Хелен, Макс С. Перлман, був випускником університету Чикаго та адміністратором соціальної роботи. Під час Другої світової війни він співпрацював з Американським спільним комітетом з допомоги єврейським біженцям. З 1945 по 1971 рік Макс обіймав посаду помічника директора Єврейської федерації Чикаго, закладу соціального забезпечення, спрямованого на допомогу єврейській громаді. У 1942 р. у них народився син Джонатан Харріс Перлман.

За роки практичної роботи та викладацької діяльності Хелен Перлман здобула репутацію видатного теоретика і практика соціальної роботи в університетах США, Європи та Азії. Зробила значний внесок у розвиток та

інтеграцію наукових концепцій різних психоаналітичних шкіл. Випускниця нью-йоркської нової Школи соціальної роботи, яка зараз називається Школою соціальної роботи Колумбійського університету, Х. Перлман навчалася за фахом «Психіатрична соціальна робота» під керівництвом відомих психіатрів, орієнтованих на психоаналітичні підходи.

Найвідомішою і найзатребуванішою роботою Х. Перлман, яку вона почала писати відразу ж після влаштування на роботу до Чиказького університету, стала «Соціальна робота з випадком: Процес вирішення проблеми» («Social Casework: A Problem Solving Process»), що є і в даний час базовим підручником в американських школах соціальної роботи. Ця книга була вперше опублікована в 1957 р. і перекладена більш ніж 10-ма іноземними мовами.

Інтелектуальною базою розробки методу вирішення проблеми Х. Перлман послужили дослідження в області психології, які проводилися в США з початку ХХ ст. Так, в 1907 р. психолог і філософ У. Джеймс (William James) писав про вирішення проблеми як про область інтелектуального дослідження, надаючи їй центральну роль у своїй теорії прагматизму, в якій філософський підхід припускав розвиток необхідних в практичній життєвій боротьбі методів. У. Джеймс вважав, що такі методи повинні допомогти окремим особам знайти їх власну правду через особисті спостереження і досвід.

У 1910 р. Дж. Дейві (John Dewey), колега У. Джеймса, детально досліджував соціальні проблеми і встановив, що рішення проблем людини включає чотири елементи: визнання проблеми і її формулювання; збирання фактів, які приведуть до її вирішення; апробування кожного рішення; вибір моделі дії.

Х. Перлман (Helen Perlman) була першою ученою в американській і європейській соціальній роботі, яка стала використовувати термін «метод вирішення проблеми» стосовно соціальної роботи, і визнала значення досліджень Дж. Дейві в розробці її концепції.

Коли Х. Перлман почала працювати над своєю знаменитою книгою, в соціальній роботі домінували два конкуруючих наукових підходи: діагностичний, що наближує психологію З. Фрейда до навколишніх умов, і функціональний, який акцентував створення відносин співпраці між клієнтом і соціальним працівником. У концепції Х. Перлман ці наукові підходи (діагностичний і функціональний) синтезовані з урахуванням її власного досвіду практичної соціальної роботи. Важливо підкреслити, що Х. Перлман вказувала на важливість розуміння того факту, як індивіди адаптуються до їх соціального оточення, і що соціальні проблеми людей є частиною їхнього природного життя.

У 1950-ті рр., у період гострих наукових дискусій про заслуги нью-йоркської школи З. Фрейда і пенсільванської школи О. Ранка в розвитку науки про соціальну роботу, Х. Перлман узагальнила свій клінічний досвід і зробила спробу об'єднати вчених обох таборів у так звану «Чиказьку школу» з метою розвитку практики соціального обслуговування клієнтів. Це сприяло утвердженню наукового підходу в соціальній роботі, відомого в сучасній практичній соціальній роботі як підхід (метод) вирішення проблеми.

Вихідною передумовою дослідження в «Соціальній роботі з випадком» послужило припущення Х. Перлман, що соціальне середовище нашого суспільства і його ціннісні системи встановлюють норми співіснування і що певні варіанти вирішення проблеми породжують нові проблеми. У розробці моделі «методу вирішення проблеми» Х. Перлман синтезувала кращі риси прийомів соціальної допомоги, але вважала, що слід приділяти більше уваги зусиллям і можливостям самого клієнта у вирішенні його проблеми.

Вперше в статті 1953 р., а потім у науковій роботі 1957 г. «Соціальна робота з випадком» Х. Перлман виділила основні щаблі своєї моделі «методу вирішення проблеми»: 1) з'ясування і розуміння фактів проблеми; 2) роздуми на основі цих фактів; 3) вибір або прийняття рішення.

«Метод вирішення проблеми» Х. Перлман базувався на наступних джерелах: на її гуманістичних переконаннях; філософських рефлексіях, що включали її знання психодинамічних і соціальних наук, великому клінічному досвіді; її вивченні «функціональної» версії соціальної роботи з акцентуванням взаємин між соціальним працівником і клієнтом у процесі надання соціальної допомоги.

Концепція Х. Перлман, викладена в «Соціальній роботі з випадком», суттєво розходиться з поширеними і популярними в її час концепціями тривалого психотерапевтичного втручання. Дослідниця не вважала, що люди завжди мають потребу в глибокій і тривалій терапевтичній допомозі, яка навіть може перешкоджати ефективній соціальній реабілітації клієнта. Ключова ідея наукового підходу Х. Перлман полягає в тому, що успіх може бути досягнутий шляхом партикуляризації, або поділу проблеми клієнта на окремі керовані сегменти і фокусуванні на одному фрагменті, який за домовленістю між клієнтом і соціальним працівником є в даний час найголовнішим.

На думку Х. Перлман, «найважливіша риса партикуляризації полягає в тому, що метод вирішення проблеми може бути перенесений на інші сфери клієнта, який перебуває у важкій життєвій ситуації. Сьогодні ця концепція короткочасної соціальної терапії Х. Перлман є загальноновизнаною.

Таким чином, у розробленій Хелен Харріс Перлман новій моделі індивідуальної роботи, іменованій як «метод вирішення проблем», поєднано підходи діагностичної та функціональної школи. Тим самим психосоціальне лікування і функціональний підходи були синтезовані і отримали свій подальший розвиток в практиці соціальної роботи.

Основний підхід Х. Перлман ґрунтується на тому, що процес допомоги складається з двох головних компонентів: процесу допомоги та активізації особистісних ресурсів індивіда. Розглядаючи вирішення проблем клієнта у вузькому сенсі, на рівні його запиту, дослідниця пропонує розвивати мотивацію

клієнта, його здатності до діяльності, розширювати його особистісні ресурси. Істотними понятійними домінантами її теоретичного підходу є такі поняття, як місце, проблема, процес, ресурси.

Під проблемою розуміється ситуація, при якій індивід не в змозі самостійно реалізувати свої потреби, що ускладнює його соціальне функціонування. Під процесом - повторювана послідовна модель діяльності, яка веде до зміни в потрібному напрямку проблеми клієнта. Процес здійснюється через серію цілеспрямованих дій в суб'єкт - суб'єктній взаємодії соціального працівника і клієнта.

Послідовність дій Х. Перлман представляє в наступному вигляді:

- Випуск негативної енергії, зняття занепокоєння, захист і допомогу у формуванні позитивної мотивації, підтримка.

- Зняття емоційної блокади.

- Раціоналізація проблеми (Соціальний працівник спільно з клієнтом формулює нове розуміння проблеми, формує ставлення до неї, встановлює, що стало проблемою і що визначило цей вибір і наступні дії).

- Соціальний працівник спільно з клієнтом знаходить доступні і сприятливі можливості і ресурси, які допомагають у вирішенні проблем клієнта і які відповідають його середовищі і його ефективним ролям.

На рівні техніки процес взаємодії соціального працівника і клієнта зводився до таких основних процедур:

- Ідентифікація проблеми клієнта і тих подій, які її викликали;

- Взаємне переконання клієнта і соціального працівника в правильності попереднього розуміння проблеми;

- Збір і аналіз інформації;

- Складання плану взаємодії, його реалізація і еволюція.

Метод індивідуальної роботи отримує свій подальший розвиток і на рівні оформлення практичної теорії.

На думку Дж. Марш, професора Чиказького університету і керівника Американської Асоціації соціальних працівників, теорія практичної соціальної роботи Х. Перлман була новим і чітко сформульованим поглядом в науці в період переважання різних наукових підходів, заснованим на її досвіді практичної роботи з сім'ями та окремими особами. Дж. Марш вважає, що теорія Х. Перлман не є новим прочитанням будь-якої іншої теорії, так як вона не була прихильником жодної з діючих теорій. У притаманному їй блискучому стилі, вона об'єднала соціально наукові та психіатричні теорії, і свій власний досвід в єдину практичну теорію соціальної роботи.

Д. Білліз, доктор філософії Школи Управління соціального обслуговування, керівник Ради з освіти в галузі соціальної роботи та учень Х. Перлман, підкреслював, що її метод вирішення проблем вплинув на кілька поколінь практиків і викладачів національної та міжнародної соціальної роботи.

Зауважимо, що у соціальній роботі прагматична ідея вирішення проблеми як спосіб інтервенції пройшла тривалий шлях адаптації. Мері Річмонд, засновниця методу «безпосередньої практики» (direct practice) в соціальній роботі, більшою мірою визнавала вплив медичних методів допомоги (діагностика, встановлення діагнозу, лікування), ніж філософських і психологічних підходів, запропонованих Дж. Дейві. Медичний підхід ґрунтувався на патології і пасивній позиції клієнта, тоді як прагматичний підхід завжди акцентував здатність клієнта до особистого саморозвитку. Значення саме цієї позитивної властивості прагматичного підходу і підкреслювала Х. Перлман у своїй книзі «Соціальна робота з випадком».

Лише в 1920-і рр. прагматичний підхід і можливості вирішення соціальних проблем на його основі почали завойовувати популярність у теорії і практиці американської соціальної роботи. У цей період соціальні працівники починають залучати клієнтів у процес надання допомоги, спираючись на їх внутрішні ресурси. Таким чином, модель «метод вирішення проблеми» Х. Перлман була

створена і розвивалася в рамках психолого-орієнтованих теорій соціальної роботи на основі теоретичного синтезу діагностичного та функціонального наукових підходів, які були перероблені з урахуванням її власного досвіду клінічної роботи з клієнтами, а також досягнень медичного підходу, що став відправним пунктом для впровадження прагматичного підходу, акцентував здатність клієнта до особистісного саморозвитку.

Модель Х. Перлман вирішення проблеми (problem-solving approach) в даний час широко використовується в міжнародній практичній соціальній роботі, підготовці соціальних працівників і визнана теоретиками соціальної роботи.

Загалом, науковий та творчий спадок Хелен досить вагомий: вона написала понад 75 статей та вісім книг, серед яких «Танцювальний годинник та інші спогади про дитинство» (1989); «Допомога: Шарлотта Таул з питань соціальної роботи та соціальної справи» (редактор, 1969); «Озираючись назад, щоб побачити вперед» (1989); «Персона: соціальна роль та особистість» (1968); «Перспективи соціальної справи» (1971); «Відносини: Серце допомоги людям» (1979); «Отже, ти хочеш бути соціальним працівником» (1962, вид. Видання, 1970); «Соціальна справа: процес вирішення проблем» (1957). Перлман також не полишала спроб писати художню літературу, публікувати вірші та оповідання в газетах і журналах, включаючи новелу «Дванадцять літо», опубліковану в 50-х роках у Нью-Йорку.

Літературна творчість Х. Перлман була поцінована: премією «Драматургія» як найкращого драматурга та премією «Найкращий твір року» від кафедри англійської літератури в Університеті Міннесоти в 1920-х роках; також Хелен була відзначена в 1992 році Радою з питань соціальної роботи. У 1996 році Чиказький університет відсвяткував дев'яносторіччя Перлмана і відзначив створення кафедри на її ім'я у Школі управління соціальних служб. Перлман також була активною протягом своєї кар'єри у професійних та освітніх колах соціальної роботи, виступаючи в редакціях журналів «Американська

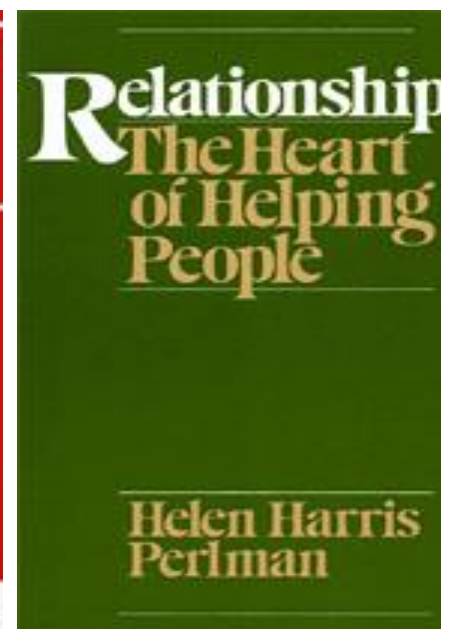
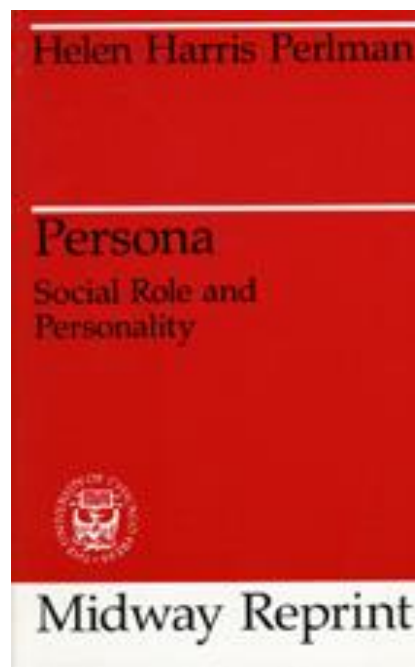
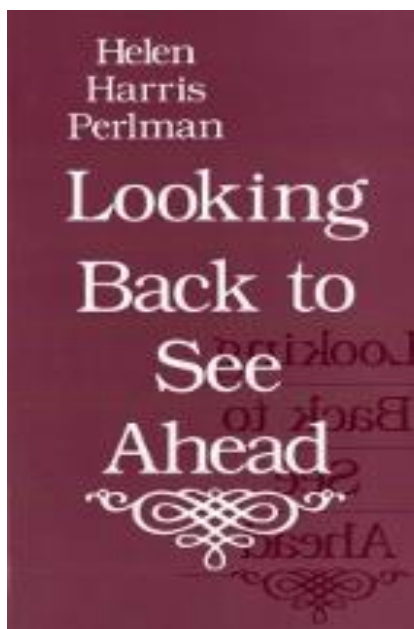
ортопсихіатрія» (Journal of American Orthopsychiatry) та Соціальна робота (Social Work) (головне видання Національної асоціації соціальних працівників (NASW)), а також працювала в комітеті з розробки навчальних програм Ради з питань соціальної роботи (CSWE). CSWE її назвали піонером освіти з соціальної роботи.

Хелен Харріс Перлман

померла 18 вересня 2004 року в своєму будинку в Гайд-парку, штат Іллінойс.

До своєї смерті у віці дев'яносто дев'яти років вона залишалася членом Почесної опікунської ради Інституту клінічної соціальної роботи в Чикаго, визнаним шанованим експертом у галузі, якій присвятила своє життя.

Список використаних джерел

1. Helen Harris Perlman. The Encyclopedia of Jewish Women // <https://jwa.org/encyclopedia/article/perlman-helen-harris>
2. Helen Harris Perlman // <https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/perlman-helen-harris>
3. Helen Harris Perlman // <https://snaccooperative.org/ark:/99166/w6vz5sw9#biography>
4. Helen Perlman // <https://www.press.uchicago.edu/ucp/books/author/P/H/au5836261.html>
5. Helen Perlman // <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-2004-09-21-0409210293-story.html>
6. Сидорова Т.А. Модель «Метод решения проблемы» Х. Перлман им теоретический синтез в социальной работе // Социальная работа в России: тенденции и перспективы. Сборник материалов II Международной научно-практической конференции. Часть 1. – Таганрог: Изд-ль А.Н. Ступин, 2013. – С.46-51